

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060204

DOM
2015-05-22
Stockholm

Mål nr
P 191-15

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-12-10 i mål nr P 5004-13, se bilaga

KLAGANDE

P J

MOTPARTER

1. E E

2. P-E E

3. Byggnads- och miljöskyddsnämnden i Norrköpings kommun

SAKEN

Tillsynsåtgärder avseende utrymningstrappor på fastigheten X i Norrköpings kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av punkten 3 i mark- och miljödomstolens dom undanröjer Mark- och miljööverdomstolen Byggnads- och miljöskyddsnämndens i Norrköpings kommun beslut den 16 november 2012, § D4 2012-003186, såvitt avser tillsynsåtgärder för att åstadkomma rättelse beträffande utrymningstrappor och återförvisar målet i den delen till nämnden för fortsatt handläggning.

Dok.Id 1206849

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

P J har, som han får uppfattas, yrkat att de utrymningstrappor som uppförts på fastigheten X i Norrköpings kommun ska tas bort.

E E, P-E E och Byggnads- och miljöskyddsnämnden i Norrköpings kommun (nämnden) har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

P J har vidhållit vad han anfört i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg. Att utrymningstrappor finns omnämnda i brandskyddsdocumentation som utförts på begäran av makarna Ellner är inte något som påvisar att bygglov finns för de mycket omfattande exteriöra ingrepp som utrymningstrapporna inneburit på fastigheten. Den utrymningstrappa från det övre planet som sedan lång tid funnits på fastigheten smälter in på ett helt annat sätt än de övriga utrymningstrapporna. I kulturhistoriskt värdefulla miljöer brukar utrymningstrappor göras på ett diskret sätt. Så har inte skett i detta fall trots stadsarkitektens uttalande. Den planritning som hänvisas till av nämnden och makarna Ellner inte är en del av beslutet, den finns inte omnämnd i delegationsprotokollet från den 26 januari 2010 och de omnämnda planritningarna har heller inga ärendenummer från ärendet. Sålunda finns alltså inget bygglov för utrymningstrapporna.

E E och P-E E har anfört att både brandskyddsdocumentation och ritningar på utrymningstrapporna finns med i bygglovet. De hänvisar vidare till nämndens utfärdande av slutbesked.

Nämnden har anfört i huvudsak följande. Vid prövningen av bygglov för ändrad användning till bed and breakfast 2007 begärde nämnden in en brandskyddsdocumentation. En förutsättning för att bygglovet skulle beviljas var att kraven för utrymning uppfylls. I brandskyddsdocumentationen hänvisas till dessa trappor som nödutrymning från tre av gästrummen på övre plan. De nämns även under ”Drifts- och

underhållsplaner” samt finns inritade på de planritningar som tillhör brandskydds-dokumentationen. De aktuella utrymningstrapporna anses därmed ingå i prövningen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar inledningsvis att nämndens beslut den 28 maj 2008, § 212, i ärendet LOV 2007-1375 avseende ändrad användning av del av bostad till bed and breakfast på fastigheten X inte innehåller någon uppgift om utrymningstrappor. I de tre huvudritningar som enligt stämpel hör till beslutet finns heller inte några utrymningstrappor med.

Som underinstanserna konstaterat finns utrymningstrapporna med i de ritningar som gavs in till nämnden tillsammans med brandskyddsdocumentationen i ärendet. Dessa ritningar har emellertid inte ingått i underlaget för nämndens bygglovsbeslut och de har inte angetts tillhöra beslutet. Inte heller har dessa ritningar skickats för yttrande till remissinstanser och berörda sakägare enligt då gällande 8 kap. 22 § äldre plan- och bygglagen (1987:10). Under sådana förhållanden anser Mark- och miljööverdomstolen att utrymningstrapporna inte omfattas av det beviljade bygglovet. Att utrymnings-trapporna finns med på andra ritningar i bygglovsakten medför ingen annan bedömning. Eftersom utrymningstrapporna således saknar bygglov har tillsynsmyndigheten haft en skyldighet att pröva förutsättningarna i övrigt för att ingripa enligt 11 kap. 5 § plan- och bygglagen (2010:900). Med ändring av punkten 3 i mark- och miljödomstolens dom ska därför nämndens beslut undanröjas i den del det avser tillsynsåtgärder beträffande utrymningstrappor och målet återförvisas till nämnden för fortsatt handläggning i den delen.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Lars Borg, tekniska rådet Carl-Gustaf Hagander, hovrättsrådet Margaretha Gistorp, referent, och tf. hovrättsassessorn Solmaz Fadai Vikström.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Anders Wallin.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-12-10
meddelad i
Växjö

Mål nr P 5004-13

KLAGANDE

P J

MOTPARTER

1. E E

2. P-E E

3. Byggnads- och miljöskyddsnämnden i Norrköpings kommun

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Östergötlands län beslut den 18 november 2013, dnr 403-230-13, se bilaga 1

SAKEN

Tillsynsåtgärder avseende parabolantenn och utrymningstrappor på fastigheten X i Norrköpings kommun

---

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avvisar överklagandet i den del det avser yrkande om påförande av sanktionsavgift.
2. Mark- och miljödomstolen undanröjer såväl länsstyrelsens beslut av den 18 november 2013, dnr 403-230-13, som Byggnads- och miljöskyddsnämnden i Norrköpings kommuns beslut den 16 november 2012, § D4 2012-003186, i den del det avser tillsynsåtgärder för att åstadkomma rättelse beträffande parabolantennen och återförvisar målet i denna del till nämnden för fortsatt handläggning.
3. Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet i övrigt.

Dok.Id 292307

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: mmd.vaxjo@dom.se	0470-560 125	måndag – fredag 08:00-16:30 -

BAKGRUND

Byggnads- och miljöskyddsnämnden i Norrköpings kommun beslutade den 16 november 2012, § D4 2012-003186, att avföra P Js anmälan avseende en parabolantenn och två utrymningstrappor på E och P-E Es fastighet X från vidare handläggning.

P J, ägare till grannfastigheten Y, överklagade nämndens be-slut till länsstyrelsen, som avslog överklagandet.

P J har nu överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

Mark- och miljödomstolen handlägger i mål nr P 5007-13 P Js överkla-gande av beslut som rör tillsynsåtgärder avseende en friggebod på fastigheten X, i mål nr P 5015-13 hans överklagande av beslut som rör tillsynsåtgärder avseende en damm/pool på nämnda fastighet samt i mål nr P 5010-13 P Js m.fl. överklagande av bygglov för uppförande av en paviljong med skärmtak på samma fastighet.

YRKANDEN M.M.

P J har yrkat att parabolantennen och utrymningstrapporna ska avlägnas samt att E och P-E E ska åläggas att betala sanktionsavgifter för att utan bygglov ha utfört åtgärder som enligt områdesbestämmelserna för Marmorbru-**ket** är bygglovspliktiga. Han har anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsen har inte tagit tillbörlig hänsyn till tidigare insända synpunkter i ärendet eller de argument och fakta som först fram. Länsstyrelsen tolkar också lagstiftningen tendentiöst, för att E och P-E E inte ska påföras sanktioner. Med hänsyn till alla de överträdelser av områdesbestämmelserna som de gjort sig skyldiga till är detta olyckligt, dels för att en fastighet av kulturhistoriskt värde i ett område av riksintresse har förvanskats, dels för att det främjar ett beteende som äventyrar beva-randet av riksintresset.

E och P-E Es påstående att parabolantennen är uppsatt i april 2002 saknar grund, om det inte kan styrkas med kvitto eller annan objektiv bevisning. De kan uppenbarligen inte bevisa när de satt upp antennen. Kommunen och länsstyrelsen har att besluta utifrån detta faktum. Att istället, som om bevisbördan var omvänd, godta uppgiften om när antennen satts upp är inte i enlighet med svensk rättspraxis. Bevisbördan borde rimligen vila på E och P-E E, som de facto utfört bygglovspliktiga åtgärder utan bygglov. Det är osannolikt att antennen skulle ha satts upp samma månad som de flyttade in på fastigheten. När det är gjort är höljt i dunkel och kan därför inte användas som motiv för att avföra anmälan och inte vidta några åtgärder. Anmälan om den olovliga åtgärden inkom i april 2012. Kommunen och länsstyrelsen har haft att besluta utifrån fakta och inte falska påståenden från en part i ärendet, som inte kan verifieras. Att så varit fallet i detta och andra ärenden är obegripligt och djupt problematiskt utifrån ett rättsäkerhetsperspektiv.

Vad gäller utrymningstrapporna hänvisas till att den tidigare stadsantikvarien A-C H anförde i ärendet LOV 2007-1375, beträffande ändrad användning av del av bostad till "Bed & breakfast" på fastigheten X, att hon förutsatte att inga ingrepp behövde göras exteriört på byggnaden. Varken i beslutet i det ärendet, i slutbeviset eller i huvudritningarna finns det med några utrymningstrappor. Trots detta motiverar länsstyrelsen sitt beslut med att utrymningstrapporna finns angivna i tillhörande planritning och därför får anses ingå i bygglovet.

Norrköpings kommun, och i förlängningen länsstyrelsen, har tillsynsansvaret för riksintresset Marmorbruket. Detta ansvar har inte någon av dessa myndigheter levt upp till. E och P-E E har genom ett flertal åtgärder, utan bygglov och i strid med områdesbestämmelserna, i grunden förändrat karaktären på fastighet-en X. Kommunen och länsstyrelsen har snarare befrämjat detta istället för att förhindra det. Sammantaget innebär åtgärderna en påtaglig skada på fastighet-en samt på de riksintressevärden som områdesbestämmelserna ska värna om. Samtliga ärenden som gäller dessa åtgärder bör därför behandlas gemensamt.

– P J åberopar sitt eget överklagande till länsstyrelsen, nämndens beslut den 28 maj 2008 och den 26 januari 2010 i ärende LOV 2007-1375 samt tre ritningar i samma ärende.

DOMSKÄL

Talerätt

Enligt 22 § förvaltningslagen (1986:223) får ett beslut överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom emot och beslutet kan överklagas.

Mark- och miljödomstolen instämmer i länsstyrelsens bedömning att P Js överklagande av nämndens beslut innefattar yrkande såväl om att ägarna till fastigheten X ska påföras en sanktionsavgift som att nämnden ska vidta åtgärder för att åstadkomma rättelse. Såsom länsstyrelsen har anfört kan P J i egenskap av ägare till grannfastigheten inte anses vara berörd av frågan om en avgift ska påföras på ett sådant sätt att han har rätt att överklaga nämndens beslut i den del det avser denna fråga. Länsstyrelsen borde därmed ha avvisat hans yrkande avseende detta.

P J har även i mark- och miljödomstolen yrkat att ägarna till fastigheten X ska påföras en sanktionsavgift. Av ovan anförda skäl ska hans talan i den delen avvisas.

Sakprövning

Mark- och miljödomstolen prövar således i sak endast om det funnits skäl för nämnden att vidta tillsynsåtgärder för att åstadkomma rättelse.

P Js anmälan kom in till nämnden efter den 2 maj 2011, varför plan- och bygglagen (2010:900), fortsättningsvis PBL, ska tillämpas och inte ÄPBL såsom länsstyrelsen har gjort. I 11 kap. 20 § andra stycket PBL finns motsvarande preskriptionsbestämmelse som i 10 kap. 27 § andra stycket ÄPBL.

Mark- och miljödomstolen delar länsstyrelsens bedömning vad gäller utrymnings-trapporna. Byggnads- och miljöskyddsnämnden har därmed haft fog för sitt beslut att avföra anmälan avseende dessa från vidare handläggning. Överklagandet ska därför avslås i denna del.

Vad gäller parabolantennen gör mark- och miljödomstolen följande bedömning.

Det är ostridigt att antennen har satts upp utan erforderligt bygglov. Såväl nämnden som länsstyrelsen har emellertid gjort bedömningen att det av de uppgifter som framkommit i ärendet framgår att det har förflutit mer än tio år sedan antennen sattes upp och att det därmed inte är möjligt att vidta tillsynsåtgärder. Det underlag för detta som finns är två skrivelser från E och P-E E daterade den 29 maj 2012 och den 16 januari 2013, i vilka de uppger att parabolantennen sattes upp i april 2002, samt det som anges i nämndens överklagade beslut under beskrivningen av ärendet. I beskrivningen anges att antennen enligt uppgift sattes upp för mer än tio år sedan samt att detta skedde efter inrådan från dåvarande stadsantikvarie A-C H , som påpekade att kulören skulle anpassas efter byggnaden, vilket också skett.

Den fråga som härvid blir aktuell är vem som har bevisbördan för att mer än tio år har förflutit sedan antennen sattes upp. Vad gäller frågan om förutsättningar föreligger för ett ingripande i form av föreläggande torde bevisbördan (och utredningsskyldigheten) ligga på tillsynsmyndigheten, särskilt som fråga är om för den enskilde betungande ärendetyp. Om sedan ägaren gör en preskriptionsinvändning, torde det ankomma på denne att visa att det förflutit mer än tio år sedan åtgärden vidtogs. En sådan ”omkastad bevisbörda” är rimlig främst eftersom det är ägaren som har lättast att säkra bevisning i form av t.ex. fotografier, intyg och annan dokumentation. Det finns heller inte något som hindrar att den enskilde åberopar muntlig bevisning till styrkande av att preskription inträtt. Det torde vara rimligt med ett lägre beviskrav för den enskilde i denna del. Det bör därmed vara tillräckligt att ägaren åberopar omständigheter till stöd för att preskription inträtt och att de omständigheterna framstår som trovärdiga och sannolika, samtidigt som anledning att ifrågasätta dem inte fram-

kommer (se Rosén och Blomberg, Plan- och bygglag (2010:900), 11 kap. 20 §, Lexino 2014-03-01).

Det ankommer således på E och P-E E att visa att parabolantennen sattes upp för mer än tio år sedan för att tillsynsåtgärder inte ska kunna vidtas. De uppgifter som de har presenterat kan inte anses vara tillräckliga, även med beaktande av den bevislättnad som bör tillämpas enligt ovan. Byggnads- och miljöskydds-nämnden har därmed inte haft fog för att avföra P Js anmälan från vidare åtgärd. Underinstansernas beslut ska därför undanröjas och målet återförvisas till nämnden för fortsatt handläggning i denna del.

Mark- och miljödomstolen har idag även meddelat domar i mål nr P 5007-13, P 5010-13 och P 5015-13.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande – med hänsyn till mellankommande helg – senast den 2 januari 2015.

Anders Enroth

Mårten Dunér

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Anders Enroth, ordförande, och tekniska rådet Mårten Dunér. Föredragande har varit beredningsjuristen Charlotte Engell.